

STUDIU ARHEOZOOLOGIC ASUPRA AȘEZĂRII DACICE DE LA MEREȘTI (JUD. HARGHITA)

Așezarea este situată la aproximativ 10 km sud-est de localitatea Merești, pe malul stâng al pârâului Vârghiș și în ramura nordică a Munților Perșani, într-un relief de calcare și conglomerate calcaroase, pe înălțimea numită "Dâmbul Pipașilor" cu pante deosebit de abrupte, flancat la sud-vest de muntele Merca – 1002 m – și la est de muntele Malul de Sus – 936 – m (CRIȘAN-FERENCZI, 1994, p.377), într-o zonă cu păduri de foioase (stejar, fag, mesteacăn, salcâm). Deși studiul stratigrafiei așezării dovedește existența a două nivele de locuire: un strat ce

aparține locuirii dacice din faza a doua (sfârșitul sec. I î.Ch. – sec. I d.Ch.) și un strat ce aparține primului nivel de locuire dacică (sfârșitul sec.II î.Hr. – sec. I î.Hr.); materialul osteologic provenit din aceste nivele va fi tratat împreună.

Eșantionul analizat însumează 659 de oase ce aparțin la 5 specii domestice: *Bos taurus*, *Sus scrofa domesticus*, *Ovis aries*, *Capra hircus*, *Equus caballus* și 5 specii sălbatice: *Cervus elaphus*, *Sus scrofa ferrus*, *Bos primigenius*, *Ursus arctos*, *Castor fiber* (Tabel 1).

Tabel 1 Repartiția materialului osos pe specii

	Nr. fragmente	%	NMI	%
<i>Bos taurus</i>	257	38,99	12	20,33
<i>Sus scrofa domesticus</i>	194	29,43	24	40,67
<i>Ovis aries</i> / <i>Capra hircus</i>	103	15,62	10	16,98
<i>Equus caballus</i>	23	3,49	1	1,69
Total resturi specii domestice	577	87,55	47	79,66
<i>Cervus elaphus</i>	56	8,49	4	6,77
<i>Sus scrofa ferrus</i>	19	2,88	5	8,47
<i>Bos primigenius</i>	4	0,60	1	1,69
<i>Ursus arctos</i>	2	0,30	1	1,69
<i>Castor fiber</i>	1	0,15	1	1,69
Total resturi specii sălbatice	82	12,45	12	20,34
TOTAL	659		59	

Speciile domestice reprezintă un procent de 87,55 %. Deși fragmentele provenite de la bovine sunt cele mai numeroase, constatăm că numărul minim de indivizi (NMI) de porci este dublu, prin urmare un rol important în acoperirea necesarului de carne al comunității îl aveau atât bovinele cât și suinele. Estimarea NMI al suinelor (domestice, dar și sălbatice) este mai exactă, fiind efectuată pe

la fel ca și în cazul bovinelor și suinelor domestice, în cadrul speciilor sălbatice, două dintre ele împart primul loc: cerbul, care deține supremația după numărul de fragmente și mistrețul care este majoritar după NMI (resturile maxilare găsindu-se în număr mare). Având în vedere că

baza resturilor maxilare prezente în număr relativ mare, în timp ce pentru vite aceasta este mai puțin riguroasă, criteriile de apreciere fiind diverse (este probabil că NMI de bovine să fie mai mare decât cel estimat). Ovicaprinele ocupă poziția a treia printre animalele domestice. Pe ultimul loc se afla calul, având o frecvență relativ scăzută (Figura 1,2).

numărul de fragmente de cerb este cu mult mai mare decât cel al mistrețului, considerăm că principala specie sălbatică vânată de locuitorii de la Merești este cerbul, fără însă a neglija rolul mistrețului. Bouri are o frecvență redusă, sporadic apar ursul și castorul (Figura 3,4).

FIGURA 1 Frecvența speciilor domestice după numărul de fragmente (%)

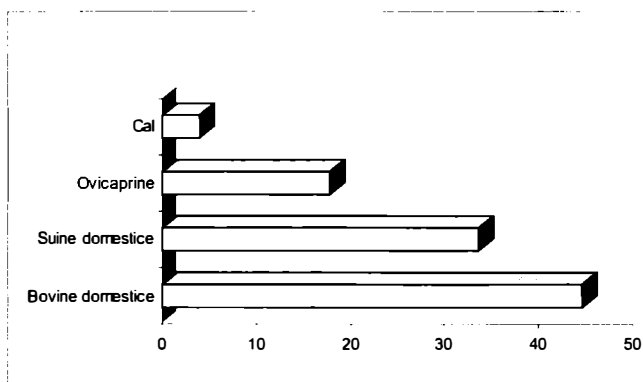

FIGURA 2 Frecvența speciilor domestice după NMI (%)

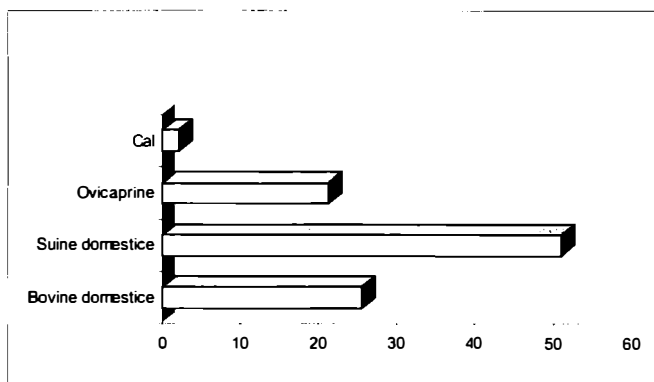

Figura 3 Repartiția speciilor sălbatice după numărul de fragmente (%)

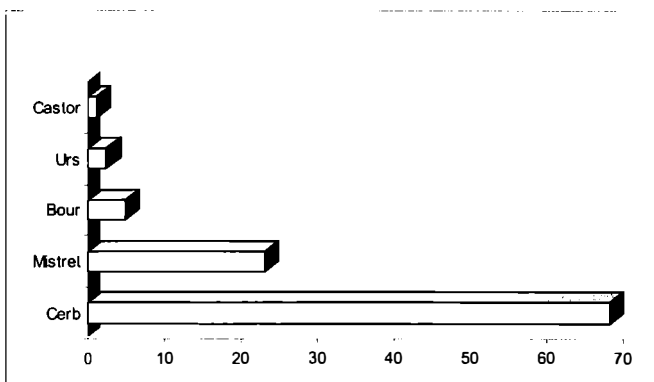
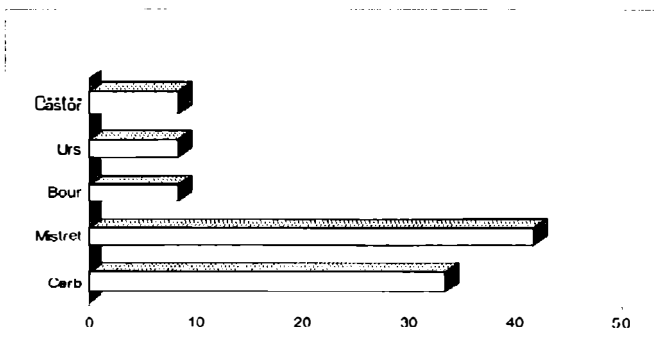

Figura 4 Repartiția speciilor sălbatice după NMI (%)

1. Bos taurus

Bovinele domestice se detaseaza prin numarul de oase. Cele 257 fragmente osoase provin de la un numar de minimum 12 indivizi. Probabil acesta este mai mare, însa penuria de resturi maxilare face dificila determinarea

vârstei si implicit limiteaza posibilitatile de determinare a numarului minim de indivizi (NMI). Totusi, repartitia exemplarelor pe grupe de vârstă, efectuată pe baza materialului existent (Tabel 2), arata cresterea bovinelor în primul rând în scopuri utilitare (lapte, munca), dar si pentru carne.

TABEL 2 Repartiția indivizilor de bovine pe categorii de vârstă

Categoria de vârstă	NMI
0-6 luni	1
6 luni-1 an	2
1 - 1,5 ani	1
2,5 - 3 ani	1
3 - 3,5 ani	2
> 3,5 ani	5

Coarele sunt în numar redus si în stare fragmentara, astfel informatiile pe care le furnizeaza sunt foarte vagi; 2 fragmente tip "brachyceros" si 1 fragment tip "primigenius". Din prima categorie, unul, provine probabil de la un mascul (diam. mare baza = 56 mm; diam. la 5 cm de la baza = 48 mm). Nu s-a gasit nici un rest de craniu fara coare, astfel ca nu exista nici un indiciu pentru existenta vitelor acomute la Meresti. Astfel de exemplare nu ar fi constituit o noutate pentru perioada respectiva, deoarece au fost puse în evidenta la Stîncești si se pare ca au existat si în regiunile nord - pontice si în Moesia (HAIMOVICI

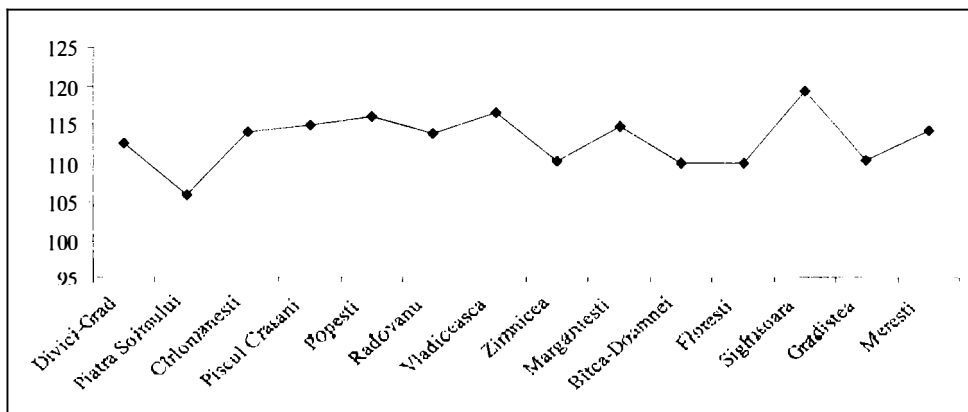
1972, p.193).

Calculul înalțimii la greabăn a fost efectuat pe baza a 2 oase întregi, dintre care, unul fiind neepifizat distal, a oferit doar o lungime aproximativa, cu atât mai mult cu cât individul de la care provenea nu atinsese stadiul de adult în momentul sacrificării (Tabel 2; valorile notate cu * sunt aproximative). De aceea pentru comparatii am luat în considerare doar dimensiunile osului provenit de la animalul adult (Tabel 3).

TABEL 3 Calculul înălțimii la greabăn pentru *Bos taurus*

Fragment	Lungime maximă (mm)	Talia Matolcsi (mm)	Sex
Radius	260 *	1118 *	
Metacarp	184,2	1165,98	Mascul

FIGURA 5 Talia bovinelor în stațiuni dacice din România (cm)

Aceste valori indica asemanari între marimea vitelor de la Meresti si marimea celor din statii contemporane studiate din Moldova, Muntenia, Dobrogea si Banat: Divici-Grad (EL SUSI, 1996, p.77); Cîrlomanesti; Piscu Crasani; Popesti; Radovanu; Vladiceasca (UDRESCU, 1985, p.130); Zimnicea; Margaritesti; Bîtea-Doamnei; Floresti (HAIMOVICI, 1987, p.146,147); Gradistea

(HRISCU-BAJENARU-UDRESCU, 1997, p. 98). Valori apropiate de cele obtinute de noi pentru statiunea Meresti, prezinta vitele de la Cîrlomanesti, Radovanu si Margaritesti (Figura 5). Taurinele de la Piatra Soimului (HAIMOVICI, 1993, p.170) sunt în medie mai reduse ca marime. Datele metrice din tabelul 4 întregesc imaginea asupra dimensiunilor bovinelor domestice de la Meresti.

TABEL 4 Datele metrice ale bovinelor (mm)

FRAGMENT	NUMĂR	VARIABILITATE (mm)	MEDIA (mm)
COARNE			
Diam. Mare bază	2	46; 56	-
Diam. mic bază	3	33,5-44	37,6
Circumf. Bază	1	16,5	-
MANDIBULA			
Lg.M3	3	34-39,5	36,8
Lg.dp4	1	29	-
SCAPULA			
Lg.proc.glenoid	8	53,4-78	62,8
Lg.cav.glenoidă	9	41-60,5	50,4
Lț.cav.glenoidă	9	30,7-55	44,3
Lț.min.col	8	38-57	44,5
HUMERUS			
lț.epif.dist.	4	63-85	73,1
lț.trohlee	6	54,5-80,5	66,9
DAP dist.	3	68,3-75	70,9
RADIUS			
lg.max.	1	260*	-
lț.epif.prox.	6	61-84	75,6
lț.supraf.art.prox.	5	66-77,4	72,2
DAP prox.	6	34,5-42,8	38,5
lț.min.diaf.	2	36;38	-
DAP diaf.	2	19,5;22,5	-
lț.epif.dist.	3	60-75	70
lț.supraf.art.dist.	1	57	-
DAP dist.	3	39-43,4	41,4
CUBITUS			
lț.supraf.art.	4	39,3-43,7	41,3
METACARP			
lg.max.	1	184,2	-
lț.epif.prox.	4	59,7-61,5	61,9
DAP prox.	4	35,6-40	38,5
lț.min.diaf.	2	23,6;33	-
DAP diaf.	2	22;22,5	-
lț.epif.dist.	7	31,5-66,2	50,7
DAP dist.	7	27,3-32,8	29,4
COXAL			
lg.cav.acetab.	3	57,5-72	66,1
lț.cav.acetab.	1	50,7	-

FEMUR			
diam.cap	3	39-44	41
lț.epif.dist.	1	76,7	-
DAP dist.	1	107,2	-
TIBIE			
lț.epif.prox.	1	86	-
lț.epif.dist.	13	53,6-78	58,9
lț.supraf.art.dist.	13	39-54	42,5
DAP dist.	13	38,3-58,2	43,8
CENTROTARS			
lț.max.	3	43-55,4	49,2
CALCANEU			
lg.max.	7	115,3-136,6	130,1
lț.max.	17	37-53,5	43,5
ASTRAGAL			
lg.max.lat.	18	49,4-66	59,3
lg.max.med.	18	46-61,6	54,9
lț.dist.	18	31,5-44	38,8
adânc.lat.	18	27-36,8	33
adânc.med.	18	24-35	30,7
METATARS			
lț.epif.prox.	1	35,8	-
DAP prox.	1	35	-
lț.epif.dist.	5	46,5-59,4	52,8
DAP dist.	4	26-28,2	27,3
FALANGA I			
lg.max.	17	51-68	57,3
lț.prox.	17	23-33,5	29,5
DAP prox.	16	27,3-38,5	33
lț.min.	16	22-30	24,6
DAP	16	16-21,6	18,3
lț.dist.	17	21,5-36	27,2
DAP dist.	17	17,3-28	21
FALANGA II			
lg.max.	8	37-45,2	39,8
lț.prox.	8	23,3-32,8	27,4
DAP prox.	8	25,2-35,7	29,2
lț.min.	8	18,6-27,7	22,2
DAP	8	18-24,6	20,4
lț.dist.	8	19,7-30	23
DAP dist.	8	23,3-31,7	26,8
FALANGA III			
lg.dorsală	1	51	-
lț.supraf.plantară	1	66,5	-
lț.supraf.articulară	1	29	-

Unele fragmente osoase poarta urmele unor intervenții umane cu obiecte tăioase sau urme de ardere. În prima categorie includem un fragment de craniu cu urme de tăiere la nivelul pediculului frontal, probabil o încercare de tăiere a cornului; un fragment diafizar de femur cu tăieturi transversale, au pe un cap femural se observa de asemenea tăieturi, rezultate probabil în urma transării. Din cea de-a doua categorie, de oase arse, fac parte 4 fragmente provenite din regiunile curnute.

2. Sus scrofa domesticus

Suinele ocupa locul doi după numărul de resturi osoase (194 fragmente) și locul întâi după NMI (24 indivizi). Spre deosebire de bovine, resturile maxilare sunt mult mai numeroase, oferind astfel posibilitatea determinării cu o mai mare precizie a vârstei și a numărului minim de indivizi (Tabel 5).

TABEL 5 Repartiția indivizilor de suine pe categorii de vârstă

CATEGORIA DE VARSTA	NMI
< 6 luni	3
6 luni - 1 an	5
1 - 1,5 ani	5
1,5 - 2 ani	3
2 - 2,5 ani	3
> 2,5 ani	5

Din cei 24 indivizi, 2/3 au fost sacrificați pâna la vârsta de 2 ani (1/3 sub 1 an) și doar 1/3 depășiseră 2 ani în momentul morții. Suinele erau crescute pentru carne și grăsimi, existând totodată și un stoc pentru reproducere. Creșterea porcului în scop alimentar fiind rentabilă numai pâna la o anumită vârstă, ponderea numerică a tineretului suin (2/3) este firească și des întâlnită în așezările perioad-

ei dacice (UDRESCU, 1985, p.130). Sacrificarea acestei specii peste vârsta de 2 ani, un exemplu în acest sens fiind așezarea de la Piatra Soimului, și-ar putea găsi explicația în exploatarea unei rase primitive ce atinge maturitatea sexuală mai târziu decât rasele ameliorate (HAIMOVIȚI, 1993, p.172).

Din punct de vedere dimensional (Tabel 7), porcul de la Meresti este grăcil, asemănător cu cel din așezarea contemporană de la Stenca-Liubcovei nivelul II, între sec. I î.Ch. - Id.Ch., unde valoarea medie a taliei este de 657,9 mm (EI SUSI, 1985, p.127, Tabel 4) spre deosebire de cel de la Divici-Grad (sec.I î.Ch. - sec.I d.Ch.), care este mai mare, având o talie medie de 705 mm (EI SUSI, 1996, p.77). Spre sfârșitul mileniului I î.Ch., talia porcului domestic este redusă, datorită unui proces de scădere valorică de-a lungul epocii fierului (HAIMOVIȚI, 1972, p.200).

Un fragment trohlear de humerus este ars aproape în totalitate la negru. Câteva fragmente maxilare atestă ca unii indivizi suferiseră de paradontoza în diverse stadii, în momentul morții lor.

3. Ovis aries / Capra hircus

Ovicaprinele, satisfactor reprezentate în lotul de oase, însumează 103 resturi, partile scheletice fiind relativ echilibrat reprezentate. Din cei minim 10 indivizi estimați, 2 aparțin genului Capra (notati cu * în tabelul 8) fiind puși în evidență 2 fragmente de corn drepte, tip "sabie", iar cal-

ca marime, ovinele de la Meresti sunt de dimensiuni relativ mari (în medie, 62 cm, excluzând din calcul metatarsul cu modificări patologice de 109 mm lungime) față de alte așezări dacice studiate în care ovinele au maxim 60 cm (HAIMOVIȚI, 1987, p.146-147, HRISCU-BAJENARU-UDRESCU, 1997, p.99). Prin valoarea medie a taliei oaia de la Meresti se apropie de cea de la Bordusani-Popina (BALASESCU, 1997, p.50) și este mai mică decât oaia din nivelul II de la Stenca Liubcovei, contemporană cu așezarea de la Meresti, unde atinge 63,8 cm (EI SUSI, 1985, p.135, Tabel 11).

Capra, cu puțin mai mare decât oaia (63 cm), nu se detașează dimensional față de cea din alte așezări dacice (HAIMOVIȚI, 1987, p.146-147; BALASESCU, 1997, p.50; HRISCU-BAJENARU-UDRESCU, 1997, p. 99). Doar la Piatra Soimului media înălțimii la greaban este mai mică, de 54 cm (Haimovici, 1993, p.172, Tabel 5).

4. Equus caballus

culul taliei, după Schwamm, posibil pe baza a 2 oase lungi, 609,5 mm (metacarp) și 651,4 mm (metatars), da rezultate cu o diferență prea mare între ele pentru a aparține aceluiași individ. Ceilalți indivizi, probabil ca aparțin în cea mai mare parte (poate chiar în totalitate), genului Ovis. Oricum materialul în ansamblu, arată ca raportul dintre cele două specii este în favoarea oii.

În ceea ce privește vârsta de sacrificare, constatăm ca predomină indivizii între 1 și 2,5 ani (50%), dintre care 1/2 au vârsta cuprinsă între 1 și 1,5 ani, iar ceilalți 1/2 între 2 și 2,5 ani. Un sfert din indivizi au fost sacrificați sub 1 an, iar un alt sfert peste 2,5 ani (la fel ca și exemplarele de Capra hircus). Nu s-au pus în evidență indivizi cu vârsta cuprinsă între 1,5 și 2 ani. Acest mod de exploatare a comutelor mici pune în evidență utilizarea lor atât pentru produsele secundare (lână, lapte), cât și pentru carne. Evident că prin talia lor specifică joasă și prin frecvența lor, ponderea în satisfacerea necesităților de carne este mică, în comparație cu bovinele și suinele. Prin locul ocupat (III) de ovicaprine, situația în așezarea de la Meresti este comună cu cea din așezările dacice. Mai puțin obișnuite sunt situațiile întâlnite la Cîrlomanesti, unde ovicaprinele ocupa primul loc (HAIMOVIȚI, 1987, p.148) și Zimnicea, unde ocupa locul al doilea, după taurine (HAIMOVIȚI, 1972, p.199).

Relativ puține resturi au fost atribuite calului. Nu există nici un indiciu ca cele 23 fragmente scheletice provin de la mai mult de 1 individ. Acesta depășise 3,5 ani în momentul morții. Un femur întreg a permis calculul înălțimii la greaban. Valoarea obținută, cuprinsă între 120 și 128 cm după scara lui Vitt, iar după Kiesselwalter de 118,11 cm (VON DEN DRIESCH, BOESSNECK, 1973, p.331, 333) încadrează exemplarul de la Meresti în grupul cailor "ordinari". Desi, în general, cai găsiți printre resturile menajere sunt de dimensiuni mici, neavând o specializare strictă ci mai multe funcționalități: alimentative, munci agricole, calarie (HAIMOVIȚI, 1993, p.173). Totuși, valoarea de 128 cm este mică comparativ cu talia cailor din alte așezări dacice, care depășesc 130 cm (Figura 6). Sunt rar puși în evidență în resturile menajere, exemplare din grupul cailor "de elită" (utilizați în lupte) cu talie de peste 140 cm, deoarece aceștia, în general erau îngropați alături de stăpânii lor pe câmpul de luptă și, prin urmare, nu mai ajungeau în perimetrul așezării (UDRESCU, 1977, p. 372).

TABEL 6 Datele metrice ale suinelor domestice (mm)

FRAGMENT	NUMAR	VARIABILITATE (mm)	MEDIA (mm)
MAXILAR			
lg. Canin	6	14-18,3	15,7
lg. P1-P4	6	32-45	40,7
lg. M1-M3	2	58,5; 62	-
lg. M3	2	28; 29	-
lg. dp4	2	11,7-12	-
lg. dp2-dp4	2	29; 30	-
MANDIBULA			
lg. canin	14	5,5-17	12,4
lg. P1-P4	11	31,5-55	48,1
lg. P2-P4	19	31-50	35,2
lg. M1-M3	11	52-83	64
lg. M3	13	28,5-43	32,9
lg. P1-M3	4	103-120	111,7
lg. P2-M3	7	93,5-104,5	98,8
lg. dp4	9	16-21	17,4
lg. dp2-dp4	3	33-36	34,6
lg. dp1-dp4	1	47	-
lg. canin-M3	1	127	-
lg. simfiză	3	54,5-57,3	55,6
SCAPULA			
lg. proc. glenoid	5	24-43,3	31,8
lg. cav. glenoidă	4	23,8-39	28
lt. cav. glenoidă	5	15,3-30,5	21,9
lt. min. col	6	16-31	21,6
HUMERUS			
lg. max.	1	180	-
lt. min. diaf.	4	15,7-18	17
DAP diaf.	4	22,5-27	25,4
lt. epif. dist.	9	33-40,6	37,4
lt. trohlee	9	28-34,3	31,1
DAP dist.	9	33-38,4	36,3
RADIUS			
lt. epif. prox.	1	36,2	-
DAP prox.	1	24,5	-
CUBITUS			
lt. supraf. art.	7	17-21	18,7
lt. proc. anconeus	7	9,5-13,5	11,04
adânc. peste proc. Anconeus	7	31,5-39	34,9
lt. min. olecranon	2	25; 30	-
METACARP II			
lg. max.	2	77; 77,3	-
lt. ep. prox.	2	9; 9,2	-
lt. min. diaf.	2	8,8; 9	-

lt.epif.dist	2	14,5; 15	-
METACARP III			
lg. max.	3	63-67	65,4
lt.epif.prox.	3	18-19,5	19
lt.min.diaf.	3	15-17,6	16,2
lt.epif.dist.	3	13-15	14,1
METACARP IV			
lg.max.	2	58; 56	-
lt.epif.prox.	2	12,2; 13	-
lt.min.diaf.	2	9,7; 9,5	-
COXAL			
lg.cav.acetab.	3	30-45,5	35,1
lt.cav.acetab.	3	27,6-29	28,2
FEMUR			
lg.max	1	170	-
lt.epif.prox.	1	46	-
DAP prox.	1	32	-
diam.cap	1	20,7	-
lt.min.diaf.	2	19,5; 16,5	-
DAP diaf.	2	18,6; 17,3	-
lt.epif.dist.	4	41,5-46	43,8
DAP dist.	2	38,5; 50,5	-
TIBIA			
lg.max.	1	157	-
lt.epif.prox.	2	32,6; 26	-
DAP prox.	1	28	-
lt.min.diaf.	5	15,2-29,4	19,6
DAP diaf.	4	11,7-13,5	12,6
lt.epif.dist	3	26,7-39,3	31,3
lt.supraf.art.dist..	3	22,2-33	26
DAP dist.	3	21-28,5	23,8
CALCANEU			
lg.max.	4	57-75	68
lt.max.	4	18,5-22	20,3
ASTRAGAL			
lg.max.lat.	4	36-40,2	38,3
lg.max.med.	4	35-37	36,3
lt.dist.	4	23-23,7	23,2
adânc.lat.	4	20-21	20,4
adânc.med.	4	21-23,3	22,4
METATARS III			
lg.max.	1	53	-
lt.epif.prox.	1	12	-
lt.min.diaf.	1	9,1	-
METATARS IV			
lg.max.	2	76,5; 76,5	-
lg.epif.prox.	2	15; 24,3	-
lt.min.dist.	3	11,5-12,2	-
lt.epif.dist.	2	14,5; 19,3	-
METATARS V			
lg.max.	1	55,8	-
lt.epif.prox.	1	5	-
lt.min.diaf.	1	6	-
lt.epif.dist.	1	8,5	-

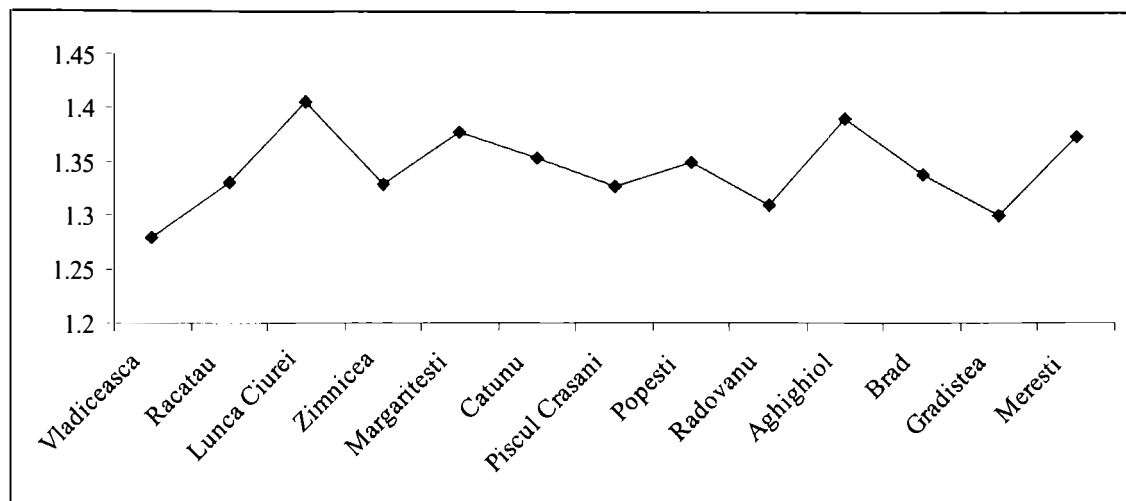
TABEL 7 Calcularea taliei suinelor domestice (mm)

OS	LUNGIME MAXIMA (mm)	TALIA Teichert (mm)
Femur	170*	620,5*
Tibia	157*	615,4*
Calcaneu	68	633,7
Calcaneu	72	672,4
Calcaneu	57	532,3
Calcaneu	75	700,5
Astragal	36	644,4
Astragal	40,2	719,5
Astragal	37,6	673,04
Astragal	39,4	705,2
Media		651,7

TABEL 8 Datele metrice ale ovicaprinelor (mm)

FRAGMENT	NUMAR	VARIABILITATE (mm)	MEDIA (mm)
MAXILAR			
Lg.P2-P4	3	38,2-41,5	39,9
Lg.M1-M3	1	27	-
MANDIBULA			
Lg.P2-M3	2	71; 80	-
Lg.P2-P4	4	21-26	23
Lg.M1-M3	4	43-52	49
Lg.M3	4	20-24,2	22
Lg.dp2-dp4	2	31; 33,5	-
Lg.dp4	2	16; 18	-
SCAPULA			
Lg.proc.glenoid	1	34,6	-
Lg.cav.glenoide	1	28	-
Lt.cav.glenoide	1	20,4	-
Lt.min.col	1	19,3	-
HUMERUS			
Lt.min.diaf.	3	13,3-15,5	14,7
DAP diaf.	3	18,3-20,5	19,6
Lt.epif.dist.	3	26,5-34	30,8
Lt.trohlee	3	24-31,6	28,8
DAP dist	2	25; 23,3	-
RADIUS			
Lg.max.	2	85*; 85*	-
Lt.epif.prox.	3	30,2-30,8	30,5
Lt.supraf.art.prox.	3	27-29	28,1
DAP prox.	3	15,6-16	15,8
Lt.min.diaf.	7	13,2-18,6	16
DAP diaf.	7	7,6; 9,5	8,8
Lt.epif.dist.	2	27,5-29	-
Lt.supraf.art.dist.	2	15,5; 26	-
DAP dist	2	24; 19,4	-

METACARP			
Lg.max.	1	115,5*	-
Lț.epif.prox.	3	20,2-23,7	22,2
DAP prox.	3	15,5-17,5	16,5
Lț.min.diaf.	3	13,3-15,4	14,2
DAP diaf.	3	10,3-10,8	10,5
Lț.epif.dist.	1	23,2	-
DAP dist.	1	15,5	-
COXAL			
Lg.cav.acetab.	1	29	-
Lț.cav.acetab.	1	26	-
FEMUR			
Lț.epif.prox.	1	46	-
DAP prox.	1	25	-
Diam.cap	2	20,6; 18,4	-
Lț.epif.dist.	1	42	-
DAP dist.	1	50,5	-
TIBIA			
Lț.min.diaf.	5	13,6-15,2	14,5
DAP diaf.	5	11,5-12,7	12,1
Lț.epif.dist.	3	24-26	25
Lț.supraf.art.dist.	3	17,5-19	18,3
DAP dist	3	18-20	19,2
CALCANEU			
Lg.max.	1	57,5	-
Lț.max.	1	22	-
ASTRAGAL			
Lg.max.lat.	2	28; 29,5	-
Lg.max.med.	2	26,8; 28,5	-
Lț.dist.	2	17,4; 19	-
Adânc.lat.	2	15,6; 15,2	-
Adânc.med.	2	16,3; 15,8	-
METATARS			
Lg.max.	3	109-138,8*	124,3
Lț.epif.prox.	6	17,7-21,5	19,6
DAP prox.	6	17,2-21,3	19,2
Lț.min.diaf.	5	10,4-13,4	11,9
DAP diaf.	5	9,6-11,5	10,4
Lț.epif.dist.	2	21; 22,3	-
DAP dist.	2	14;13	-
FALANGA I			
Lg.max.	1	37	-
Lț.prox.	1	11,5	-
DAP prox.	1	14,3	-
Lț.min.	1	10	-
DAP	1	8,7	-
Lț.dist.	1	10,7	-
DAP dist.	1	10	-

FIGURA 6 Talia calului în diverse așezări dacice (m)**TABEL 9 Datele metrice ale calului (mm)**

FRAGMENT	VALORI (mm)
SCAPULA	
Lg.proc.glenoid	87,5
Lg.cav.glenoide	57
Lț.cav.glenoide	45,3
RADIUS	
Lț.epif.dist.	75; 77
Lț.supraf.art.dist.	63; 46,4
DAP dist.	40; 64,4
CUBITUS	
Lț.proc.anconeu	63
Adânc.pest. proc.anconeu	29,3
FEMUR	
Lg.max.	370
Lg.lat.	
Lț.epif.prox.	105,5
Diam. Cap	48
Lț.min.diaf.	38,3
DAP diaf.	46,2
Lț.epif.dist.	87,6
DAP dist.	102
ASTRAGAL	
Înălț. Max.	61.5; 59
I.g.parte mediala trohlee	57,4
I.ț.max.	59,2 56,5
I.ț.supraf.art.dist.	- 56

METAPODIU			
L _t .epif.dist.	51		
DAP dist.	39,6		
FALANGA I			
Lg.max.	95,7	79,5	78,6
L _t .prox.	56,5	52	53,5
DAP prox.	40,2	37	36,5
L _t .min.	38,3	31,4	-
DAP	22	20	-
L _t .dist.	50,7	42	-
DAP dist.	27	23,2	
FALANGA II			
Lg.max.	50,3	45,5	47,3
L _t .prox.	54,3	53	
DAP prox.	33,6	29,7	31,6
L _t .min.	45	44	47
DAP	24,8	20,6	23
L _t .dist.	49	48,7	50,2
DAP dist.	26,5	25	27,6
FALANGA 3			
Lg.max.	51,5	53,2	
L _t .max.		71,8	
L _t .supraf. art.	47,5		
Lg.supraf.art.	27,7	30	
Înălț.reg.proc.extensor.	39	41	26,5
Lg.dorsală	52,3	51,5	41

5. Cervus elaphus

Este specia salbatica cel mai bine reprezentata: 56
piese osoase ce apartin la minimum 4 indivizi. Unul din ei

nu depasise 1,5 ani în momentul mortii. Nu se poate face
nici o precizare cu privire la coarne, deoarece exista doar
5 fragmente. Pe doua din ele se observa spre vârful
urme de taieturi transversale rezultate, probabil, din intentia de pre-
lucrare a cornului.

TABEL 10 Datele metrice ale cerbului (mm)

FRAGMENT	NUMAR	VARIABILITATE (mm)	MEDIA (mm)
MAXILAR			
Lg.M1-M3	1	73,5	-
SCAPULA			
Lg.proc.glenoid	1	67	-
Lg.cav.glenoide	1	50	-
L _t .cav.glenoide	3	42,5-49,6	46,7
L _t .min.col.	2	41,5; 28	-
HUMERUS			
L _t .epif.dist.	2	60,3; 65	-
L _t .trohlee	1	54	-
DAP dist	4	56-65,2	59,9
RADIUS			
L _t .epif.prox.	5	60,2-68	64
L _t .supr.art.prox.	4	57-63	59,6
DAP prox	5	31-37	34,1
L _t .epif.dist.	1	56,3	
L _t .supr.art.dist.	1	47,6	
DAP dist.	1	36	-
CUBITUS			
Lg.supraf.art.	1	35	
L _t .proc.anconeu.	1	19	
Adânc.pest. proc.anconeu	1	57	
Lg.olecranon	1	80,2	
L _t .min.olecranon	1	51	-

METACARP			
Lț.epif.prox.	1	41,5	-
COXAL			
Lg.cav.acetab.	1	68,5	-
TIBIA			
Lț.epif.prox.	1	75	-
DAP prox.	1	81	-
ASTRAGAL			
Lg.max.lat.	4	60-63	61,1
Lg.max.med.	4	50,8-60	55,6
Lț.dist.	4	36,5-39,2	38,2
Adânc.lat.	4	31,6-34,7	32,8
Adânc.med.	4	31,4-35	33,1
METATARS			
Lg.max	1	240*	-
Lț.min.diaf.	1	21	-
DAP diaf.	1	23,5	-
FALANGA I			
Lg.max.	3	56-70	
Lț.prox.	3	22-26,2	
DAP prox.	3	25,6-31,5	
Lț.min.diaf.	3	19,4-23	
DAP diaf.	3	15,6-19,3	
Lț.dist.	3	21,2-23	
DAP dist.	3	16-20,5	
FALANGA II			
Lg.max.	2	44,5 48,6	-
Lț.prox.	2	23 23,5	-
DAP prox.	2	29,2 29	-
Lț.min.	2	18 17,5	-
DAP diaf.	2	19,8 21,3	-
Lț.dist.	2	19,4 21	-
DAP dist.	2	26 28,4	-
FALANGA III			
Lg.dorsală	1	38,6	-
Lg.supr.plantară	1	49,2	-
Lg.supr.art.	1	27,6	-

6. Sus scrofa ferrus

Mistretul ocupa locul doi, după cerb, în cadrul animalelor salbatice. Este reprezentat prin 19 fragmente osoase ce aparțin la minim 5 indivizi: doi sacrificați sub

vârsta de 1 an, unul între 2-2,5 ani și doi peste 2,5 ani. Un canin izolat, de dimensiuni mari (lg.pe curbura mare = 96 mm) provine de la un mascul. Pe baza unui astragal a fost calculată înălțimea la greaban. Valoarea obținută este de 980,8 mm.

TABEL 10 Datele metrice ale mistreșului (mm)

FRAGMENT	VALORI (mm)			
MAXILAR				
Lg.M1-M3	85			
Lg.M3	43			
MANDIBULA				
Lg.dp4	21			
SCAPULA				
Lg.proc.glenoid	49			
Lg.cav.glenoidă	48,6			
Lț.cav.glenoidă	42			
HUMERUS				
Lț.epif.dist.	56,3			
Lț.trohlee	45,5			
DAP dist.	56			
RADIUS				
Lț.epif.prox.	40;	36,2		
DAP prox.	27,5;	24,5		
METACARP (III respectiv IV)				
Lg.max.	97;	93,7		
Lț.epif.prox.	28;	20		
Lț.min.disf.	19;	15,8		
Lț.epif.dist.	24,6;	20,5		
COXAL				
Lg.cav.acetab.	50;	45,5		
TIBIA				
Lț.min.diaf.	27	29,4	-	-
DAP diaf.	21	-	-	-
Lț.epif.dist.	39,7	39,3	42,5	43
Lț.supr.art.dist.	29,5	28,5	31	29
DAP dist	35,2	33	36,5	37
ASTRAGAL				
Lg.max.lat.	54,8			
Lț.dist.	33,6			
Adânc.lat.	30,5			
Adânc.med.	32,8			

7. Bos primigenius

De la bour provin 4 fragmente osoase (maxilar, humerus, tibie, falanga proximala). Acestea apartin unui individ mai mare de 2,5 ani.

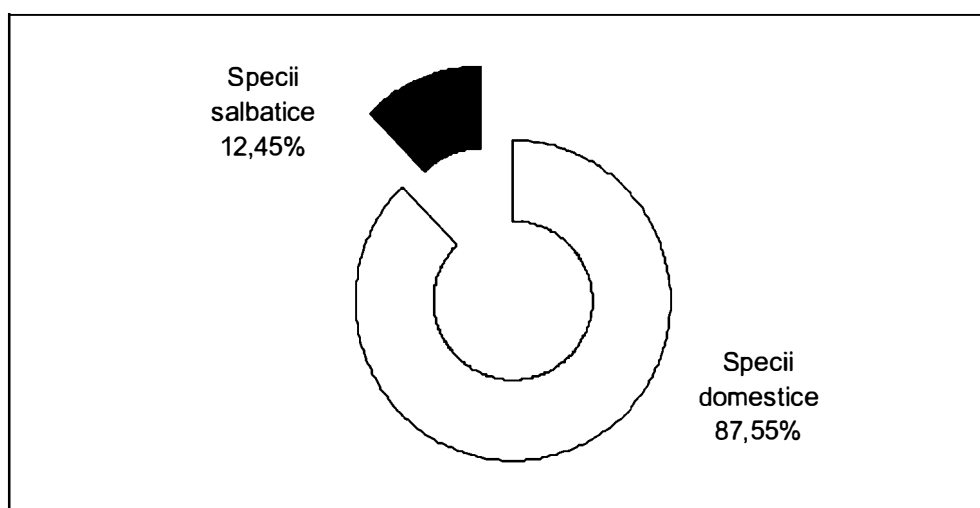
8. Ursus arctos

Ursul este prezent printr-un fragment distal de femur (latime distala – 79,2 mm; latime minima diafiza – 30,5 mm) si un canin inferior.

9. Castor fiber

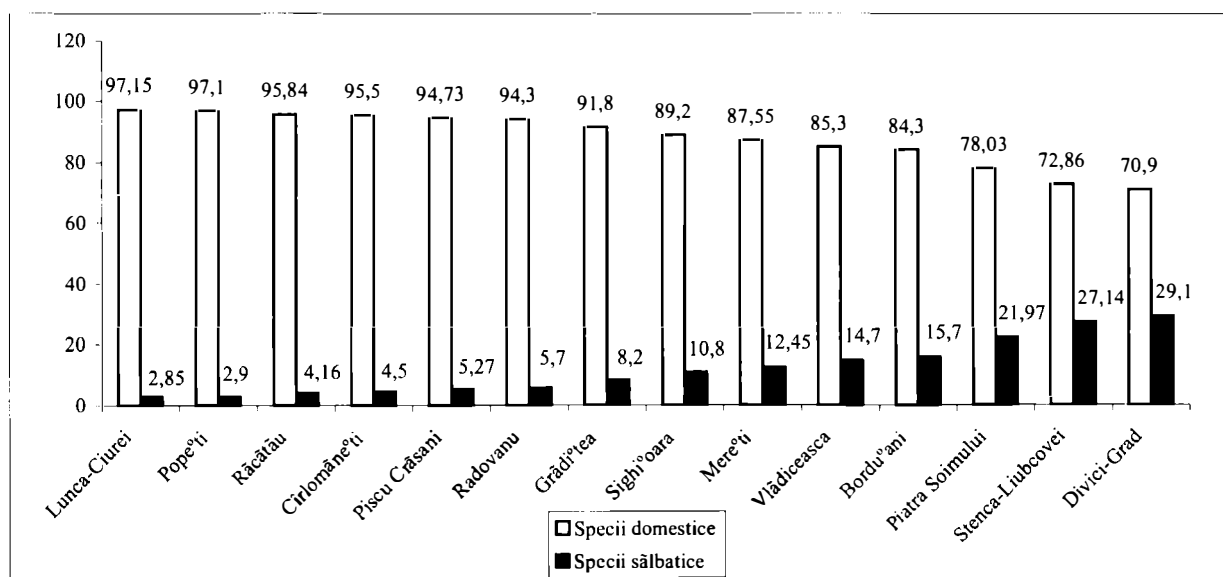
De la castor s-a conservat un femur stâng neepifizat proximal si distal; provine de la un exemplar foarte tânăr (lungimea maxima aproximativa = 90 mm)

Pe baza materialului osos analizat se pot face câteva observatii. Constatam ca raportul specii domestice / specii salbatice (dupa numarul de fragmente este de 87,55 / 12,45 % (Figura 7). Aceasta dovedeste importanta secundara a vânătorii în economia uscarii.

FIGURA 7 Raportul între speciile domestice și cele sălbatice

Vânătoarea era de tip alimentar deoarece predomina speciile sălbatice de talie mare (cerbul, mistretul, mai puțin bourul). Cu totul sporadic apar ursul și castorul, care, deși nesemnificativi din punct de vedere economic, sunt indicatori ecologici importanți: elementele caracteristice ale peisajului geografic în acea perioadă fiind masivele păduroase și apa (cursuri lente). Prezenta artiodactilelor de

talie mare (cerb, mistret) atestă împrejurimi cu precădere împădurite, mediu prielnic pentru creșterea de tip primitiv a taurinelor, suinelor și caprinelor (HAIMOVICI, 6, p.139). Pe lângă vânătoarea de tip alimentar, importante erau și produsele secundare oferite de speciile sălbatice (carne, piei, oase, coarne).

FIGURA 8 Raportul specii domestice / specii sălbatice în așezări dacice

Rolul vânătoriei în economia așezărilor dacice este, în general, relativ mic (Figura 8), exceptând stațiunile din Banat: Divici-Grad (EL SUSI, 1, p.264, Tabel 40) și Stenca-Liubcovei, nivelul II, (EL SUSI, 1985, p. 136, Tabel 12) și așezarea de la Piatra Soimului din Moldova (HAIMOVICI, 1993, p.176, Tabel 10) unde procentul mamiferelor sălbatice este cuprins între 20-30 %. Semnalăm absența capriului din lista speciilor sălbatice de la Merești, care se poate datora dificultăților de determinare pe materialul foarte fragmentar de dimensiunile ovicaprinelor și, de asemenea, absența carnivorelor.

Revenind la ocupația de bază a locuitorilor așezării de la Merești, aceea de creștere a animalelor domestice, subliniem încă o dată rolul important al bovinelor și suinelor în furnizarea carni. În timp ce taurinele erau crescute atât pentru subproduse cât și pentru carne, porcinele furnizau doar carne și grăsimi. Bovinele detin locul primordial în majoritatea așezărilor dacice (Figura 9), în altele însă primul loc este ocupat de suine (Figura 10): Divici-Grad (EL SUSI, 1, p.264, Tabel 40); Sighișoara (EL SUSI, 1996, p.513, Tabel 2) sau de ovicaprine (Figura 11): Clărmănești (UDRESCU, 1977, p.366, Tabel 1) și Popcești (UDRESCU, 1985, p.129, Tabel 1).

FIGURA 9 Frecvența bovinelor în diverse așezări dacice (%)

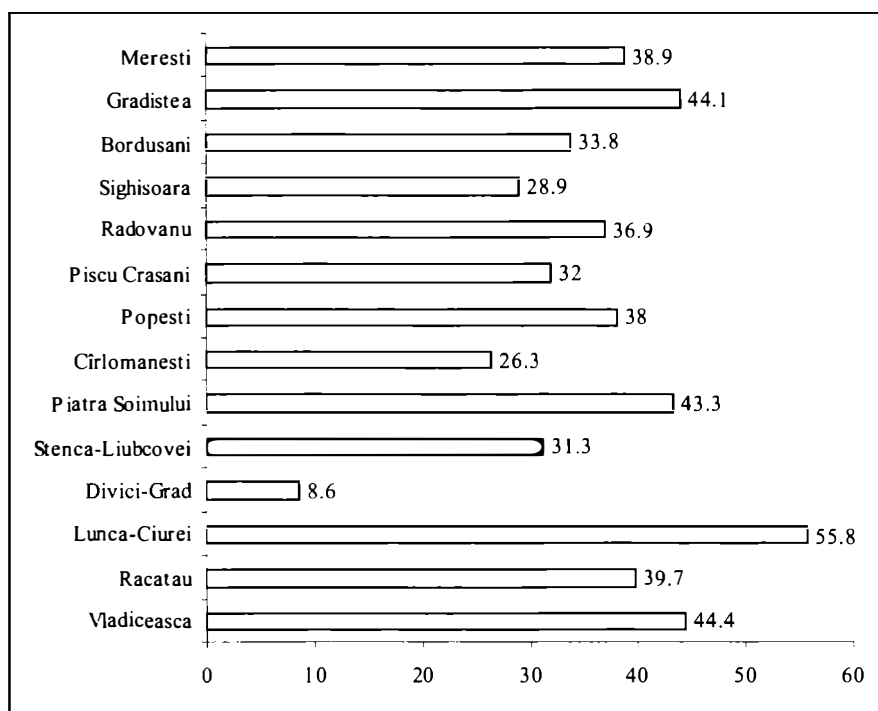

FIGURA 10 Frecvența suinelor în diverse așezări dacice (%)

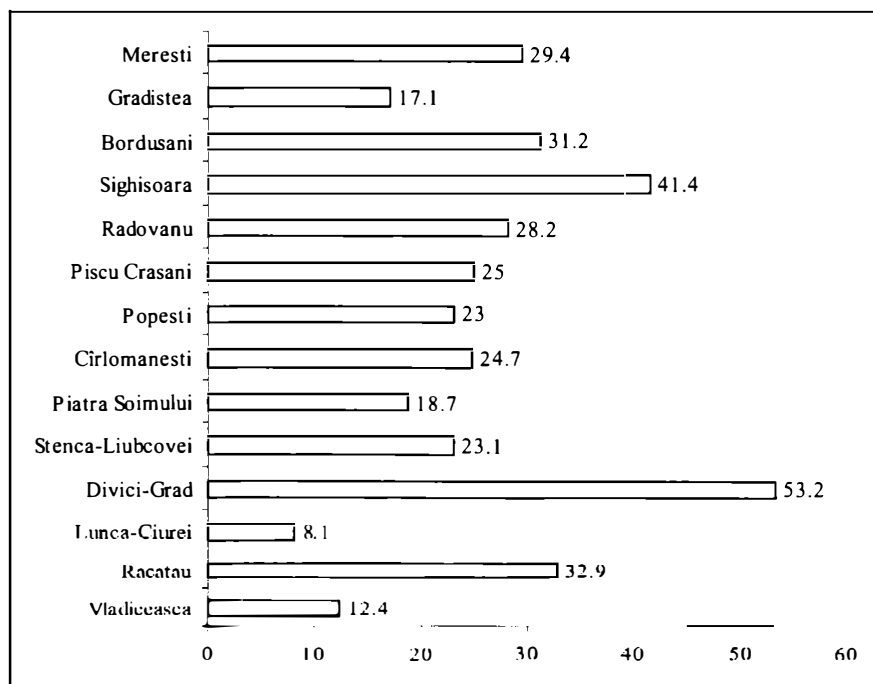

FIGURA 11 Frecvența ovicaprinelor în diverse așezări dacice (%)

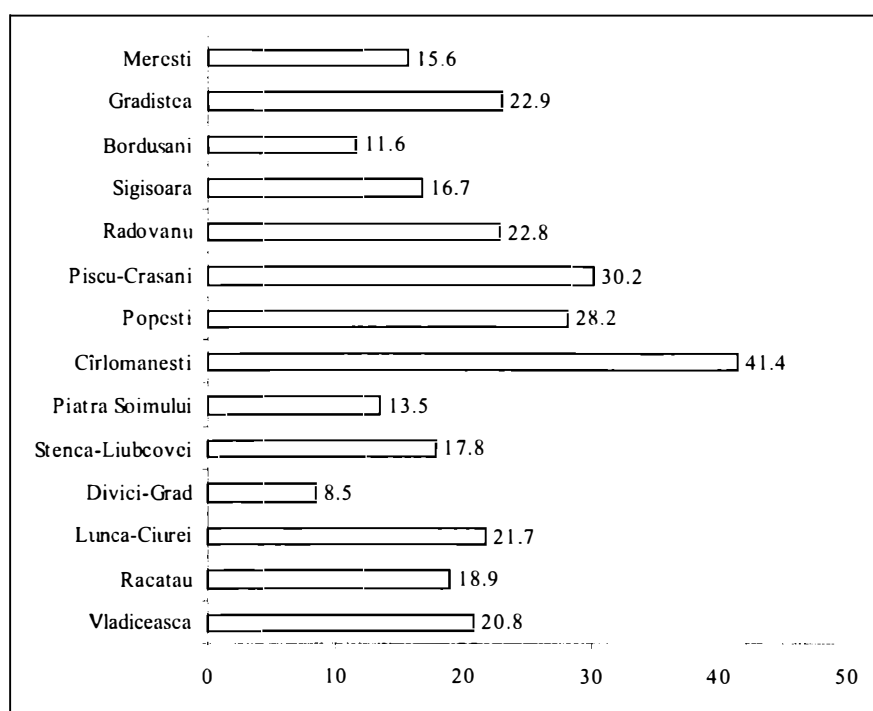
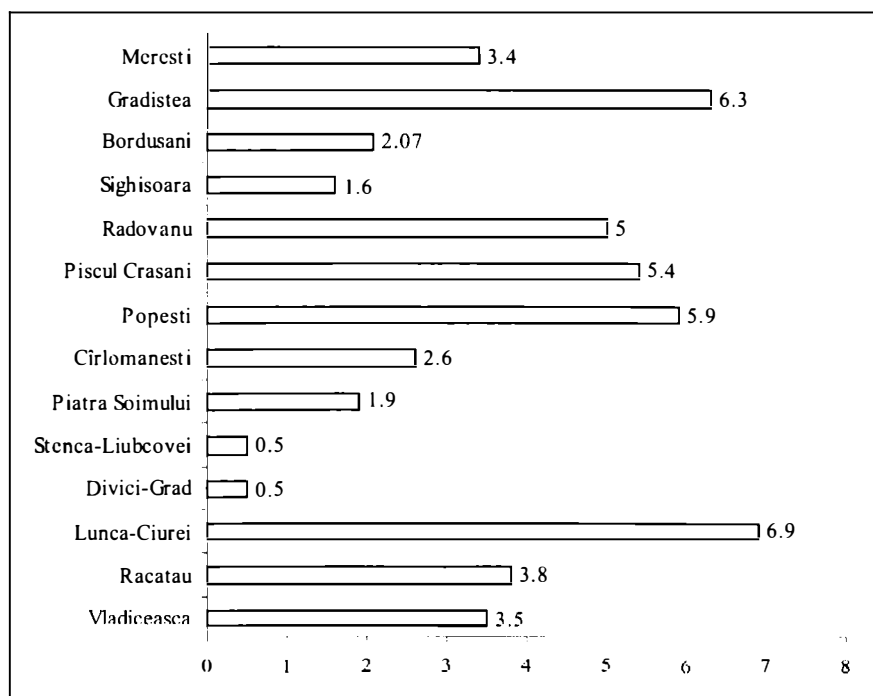

FIGURA 12 Frecvența calului în diverse așezări dacice (%)

În asezările în care bovinele ocupa locul I în ceea ce privește exploatarea speciilor domestice, locul secund îl ocupa fie suinele - Meresti, Racatau, Stenca-Liubcovei, Piatra Soimului, Radovanu - (Figura 10), fie ovicaprinele - Lunca Ciurei, Piscul Crasani, Vladiceasca, Butuceni - (Figura 11). Pe urmatorul loc se situeaza calul, a carui frecventa oscileaza între 2 si 7 % (Figura 12); exceptie fac asezările din Banat (Divici-Grad si Stenca-Liubcovei) unde procentajul acestei specii este foarte scazut (0,5%) si asezarea din Republica Moldova (Butuceni), unde frecventa calului este relativ mare (15,58 %)

De altfel, calul este unul din cele mai bine reprezentate animale în torenutica traco-geto-daca, fapt explicabil prin locul ocupat de acest animal în activitățile vinatoresci. razboinice si în viața magico-religioasă. Există reprezentări în special a cailor "de elită", care uneori sunt înaripati. folositi în lupta (vasul de la Rogozen, vasul de la Vrata, coiful de la Baiceni, coiful de la Agighiol, centura de la Loret, aplica de la Lucovit, falera de la Surcea) dar si cai obisnuiti (aplicele de la Letnita, un vas din colectia Severeanu) mai scunzi, cu capul mai mare, gâtul gros si scurt si membre mai putin înalte (HAIMOVICI, 1992, p.191-192).

În ceea ce privește mărimea animalelor domestice crescute de locuitorii așezării de la Meresti, se pot trage unele concluzii. Bovinele, se încadrează prin talia lor în așezările dacice din România. Media înălțimii la greaban a bovinelor din stațiunile dacice studiate (Figura 5) este de 112,65 cm. Aceasta este o valoare relativ mică. După Talkin, în nordul regiunii costale a Marii Negre, talia medie a bovinelor, în epoca fierului este de 113,5 cm; pentru Ungaria aceasta valoare este de 121,1 cm. Deci în epoca fierului, bovinele își micșorează talia brusc, expansiunea Imperiului Roman urmând să aducă modificări în creșterea

animalelor din centrul și sudul Europei de Est (BOKONYI, 1974, p.123). Scăderea taliei comparativ cu epocile anterioare este înregistrată și de grupul ovinelor, în special la începutul epocii fierului (BOKONYI, 1974, p.177) și de grupul suinelor, în special spre sfârșitul perioadei La Tene (BOKONYI, 1974, p.212).

O importanță deosebită este acordată apariției în lotul analizat a unor fragmente cu modificări patologice suferite la nivelul sistemului osos de către animale în timpul vieții lor:

-femur drept, de *Bos taurus*, neepifizat proximal și distal, sub 3,5 ani (lungimea aproximativă = 310 mm), prezintă pe partea ventrală a osului o proliferare de țesut osos (exostoza) sub forma unei creste mai groase și neregulate cu o lungime de 9 cm (Pl. I / a,b). Este probabil o consecință a vindecării unei fracturi suferite de os în timpul vieții animalului;

-radius drept, de *Bos taurus* ce are în partea distală o fisură longitudinală, mediană ce este probabil o consecință a sudării distale incomplete între radius și ulna (Pl. I / c);

-metatars stâng, de *Ovis aries* cu exostoza la nivelul diafizei sub forma a două creste subțiri, paralele, plasate pe fata caudală a osului, însoțite de îngrosarea și distorsiunea diafizei la acest nivel (Pl. II / a,b); este probabil tot rezultatul unei fracturi;

-mandibula stângă, de *Sus scrofa domesticus*, cu dentiția jugală completă (P2-M3), provenită de la un adult, pe a cărei suprafață internă, în special în dreptul molarului 2, se poate evidenția fenomenul de paradontoza (Pl. II / c). Dezveliri mai puțin pronunțate ale radacinilor se observă și pe alte fragmente maxilare care provin însă de la exemplare bătrâne.

BALASESCU 1997

A. Balasescu, *Archaeozoology: (Archaeological researches at Bordusani-Popina (Ialomița county): preliminary report 1993-1994)*, Cercetari arheologice, X, 1997, p.48-63;

BOKONYI 1974

S. Bokonyi, *History of Domestic Mammals in Central and Eastern Europe*, Akademiai Kiado, Budapest, 1974, p. 5-597;

CRISAN-FERENCZI 1994

Viorica Crisan, St. Ferenczi, *Asezarea dacica de la Meresti (judetul Harghita). Cercetarile arheologice din anii 1986-1993.*, AMN, 31, 1, 1994, p.377-438;

EL SUSI 1996

Gorgeta El Susi, *Vânatori, pescari si crescatori de animale în Banatul mileniilor VI i.Ch.-I d.Ch.*, Editura Mirton, Timisoara, 1996, p.7-440;

EL SUSI 1985

Gorgeta El Susi, *Consideratii privind materialul faunistic provenit din asezarea dacica de la Stenca-Liubcovei (judetul Caras-Severin)*, Banatica, 1985, p. 123-138;

EL SUSI 1992

Gorgeta El Susi, *Studiu preliminar al materialului faunistic din cetatea dacica de la Divici (comuna Pojejena, judetul Caras-Severin)*, Thraco-Dacica, XIII, 1-2, 1992, p.169-177;

EL SUSI 1996

Gorgeta El Susi, *Fauna din asezarea dacica de la Sighisoara "Wietenberg" (judetul Mures)*, AMN, 33/1, 1996, p.511-524;

HAIMOVICI 1967

S. Haimovici, *Unele caracteristici morfologice ale taurinelor din asezarile traco-getice*, AUI, II, XIII, 1, 1967, p.321-329;

HAIMOVICI - HRISANIDI 1969

S. Haimovici, St. Hrisanidi, *Studiul unor afectiuni osteo-dentare ale resturilor subfosile de mamifere descoperite prin sapaturi pe teritoriul României, în statii aparținând unor culturi si civilizatii din epoca metalelor*, AUI, II, XV, 1, 1969, p.215-224;

HAIMOVICI - HAIMOVICI 1971

A. Haimovici, S. Haimovici, *Sur la presence de parodontopathies mar-*

ginales sur des restes subfossiles de mammiferes des stations pre- et protohistoriques du territoire de la Roumanie, Bull. Group Int. Reach.Sc. Stomat., 14, 1971, p.259-271;

HAIMOVICI 1972

S. Haimovici, *Date privind resturile de animale descoperite în asezarea getica de la Zimnicea*, AUI, II, XVIII, 1, 1972, p.191-203;

HAIMOVICI 1986

S. Haimovici, *Studiul resturilor de fauna descoperite în asezarea dacica (sec.III-II i.Ch.) de la Lunca Ciurei*, Thraco-Dacica, VII, 1-2, 1986, p.134-139;

HAIMOVICI 1987

S. Haimovici, *Cresterea animalelor la geto-dacii (sec.IV i.Ch.-sec.I d.Ch.) din Moldova si Muntenia*, Thraco-Dacica, VIII, 1-2, 1987, p.144-153;

HAIMOVICI 1992

S. Haimovici, *Observatii cu privire la motivul animalier în toreutica traco-geto-daca*, Thraco-Dacica, XIII, 1-2, 1992, p.179-193;

HAIMOVICI 1993

S. Haimovici, *Materialul provenit din dăva de la Piatra Soimului. Studiu arheozoologic.*, Thraco-Dacica, XIV, 1-2, 1993, p.169-177;

HRISCU - BAJENARU - UDRESCU 1997

Carmen Hriscu, Luminita Bajenaru, M. St. Udrescu, *Asezarea getica de la Gradistea*. Studiu arheozoologic. Istros, VIII, 1997, p.97-105;

TARCAN 1995

Carmen Tarcă, *Vertebrate fauna from the thraco-getic fortress on Butuceni (Orhei County, Republic of Moldova)*, Thraco-Dacica, XVI, 1-2, 1995, p.243-248;

UDRESCU 1977

M. St. Udrescu, *Fauna descoperita în asezarea geto dăva de la Cirlomanesti*, S.C.I.V.A., 28, 1977, 3, p.365-374;

UDRESCU 1985

M. St. Udrescu, *Quelques problemes de zooarcheologie concernant la periode geto-dace dans la Plaine Roumaine*, Dacia N.S., XXIX, 1985, 1-2, p.129-132.

ÉTUDE ZOOARCHÉOLOGIQUE SUR L'HABITAT DACE DE MERESTI (DÉP. DE HARGHITA)

(Résumé)

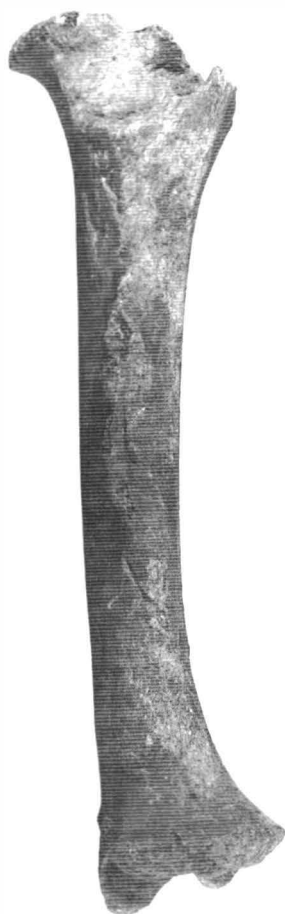
Le matériel faunistique provenant de l'habitat dace de Meresti (fin de IIème siècle av. J.-C. - Ier siècle ap. J.-C.) comprend 659 fragments ostéologiques qui appartiennent à 5 espèces domestiques: *Bos taurus*, *Sus scrofa domesticus*, *Ovis aries*, *Capra hircus*, *Equus caballus* et à 5 espèces squvqges: *Cervus elaphus*, *Sus scrofa ferrus*, *Bos primigenius*, *Ursus arctos*, *Castor fiber* (voir table 1).

Le rapport espèces domestiques / sauvages est 87,55 / 12,45 %. Parmi les espèces domestiques, les bovines (selon le nombre des fragments) et les suines (selon le nombre minime des individus) occupent la première place (Fig.1 et 2). Parmi les espèces sauvages, les plus intensesment chassées sont le cerf et le sanglier (Fig. 3 et 4).

L'élevage se pratiquait tant au but d'assurer le nécessaire de nourriture que pour les produits secondaires (peaux, lait, cornes, os), tandis que la chasse servait principalement pour procurer la nourriture.

Certains fragments comportent des modifications pathologiques (Pl. I / a-c; II / a-c), soit sur les os longs, soit sur les restes mandibulaires (paradonthoses).

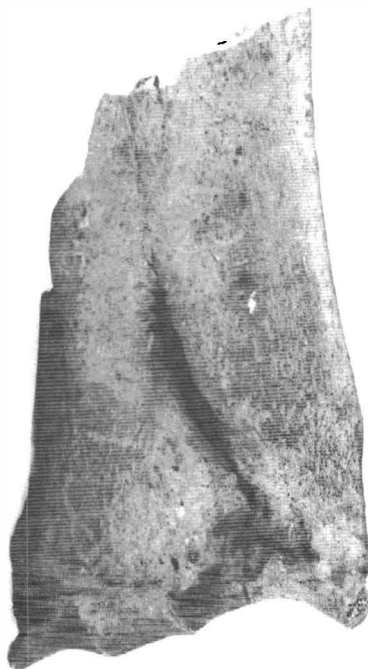
DIANA BINDEA

a. femur. față craniană

b. femur. față laterală

c. radius. față caudală

Planșa I

Resturi osoase de *Bos taurus* cu modificări patologice.

a. metatars, față craniană

b. metatars, față medială

c. mandibulă, față internă

Planșa II

Resturi osoase de *Ovis aries* (a, b) și *Sus scrofa domesticus* (c) cu modificări patologice.

